

opgingen, – met al dat gedoe en die grote restauratie en het prachtige Amerikaanse toneel en de opkomst van de kleurenfilm en alle glamour die erbij hoort –, wilden we het groter maken en internationaal. Maar we wisten dat er op een bepaald moment mensen zouden komen, die zouden vragen: wat is er dan in de oorlog gebeurd, hoe is dat gegaan? Niemand in je omgeving kon je daarover spreken. Er werd niet eens over gelogen. Er werd niet eens over gedacht. Het werd genegeerd. En binnen de kunst zeiden ze: eindelijk. Daar was ik heel trots op, dat was mijn lerares.

Niets erger dan professionaliteit

Het is moeilijk. Ik kan het niet. Ik wil het hebben over professionaliteit. Ik heb geprobeerd dat door de verhalen heen te zetten. Maar er is niets ergers dan professionaliteit. Er is ook niets onbeschrijflijkers dan professionaliteit. Ik denk dat het enige waardoor je professioneel bent ook weer terug te voeren is op het feit of je het wel of niet uithoudt. Of het resultaat meer of minder goed gevonden wordt, dat heeft te maken met, nee niet met smaak. Maar meestal wordt professionaliteit gecombineerd met andere dingen dan waar het werkelijk thuis hoort. Ik denk dat je die

term moet vermijden. De mooiste dingen komen voort uit een volstrekt kinderlijk gevoel. Goed academisch tekenen kun je alleen leren wanneer je blind iets op papier kan zetten.

Een toneelspeler kan dus eigenlijk nooit professioneel zijn. Of is dat een verkeerde redenering? Misschien houdt hij het echt alleen maar vol, zoals u het ook vol moet houden als ik hier praat, eventjes. Dat zijn heel veel momenten in de loop van de jaren, eventjes. Net zo goed als je niet kunt omschrijven wat toneelspelen is, wanneer je niet kunt zeggen dit is wel of geen toneel. Het is er omdat het niet uitmaakt wat je doet. Ik denk dat het gevoel in de zaal niet anders is dan het volstrekt lege gevoel waar je van uit bent gegaan als je stond of deed.

De Parijse leermeester had het altijd over nul. Dat klonk verschrikkelijk pretentius, vooral in het Frans, en ik vond dat vreselijk. Hij had gewoon gelijk. Het probleem was dat je dat niet wilde geloven, omdat je dacht dat je dat toneel kon vullen. Niets is minder waar. In de loop der jaren heb ik het gevoel gehad dat dat toneel steeds leger moet. Het is natuurlijk prachtig dat lege. Je zou willen dat het wat lelijker was, maar dingen zijn niet lelijk te

maken. De lelijkste dingen zijn de mooiste dingen. En dan kom je dicht bij Bernhard, die dat met gevoelens, trauma's, in reeksen in zichzelf omdraait, maar het is waar.

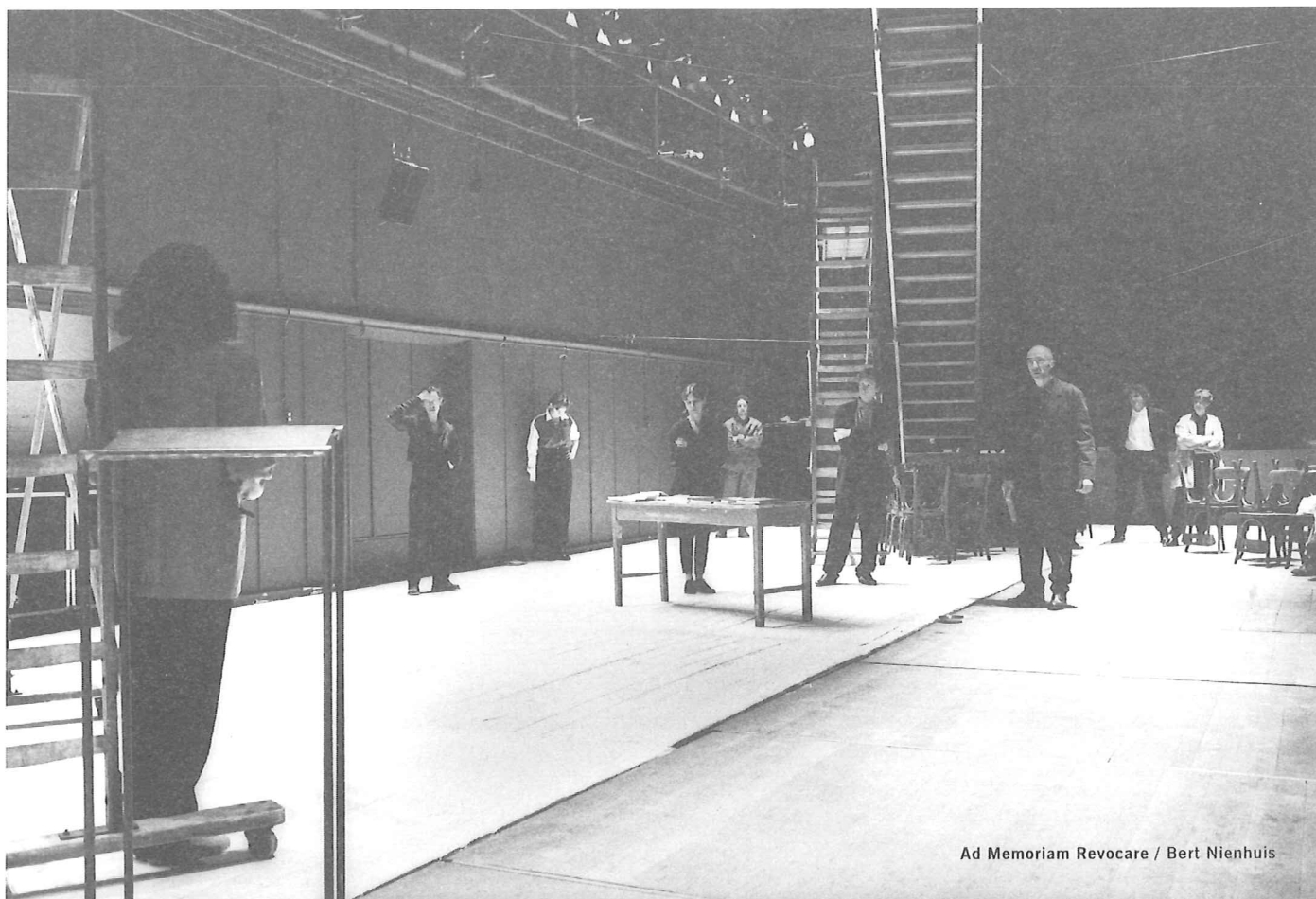
Het Antwerpen van nu met z'n gerestaureerde boulevards is er niet mooier op geworden. Als alles gerestaureerd zou worden, dan zou het weer prachtig zijn, want zo lelijk. Op dat moment krijgt het weer een echte decoratieve waarde in de algemene zin van het woord. Het is uiteindelijk de consequentie van het maken, dat de dingen altijd heel anders worden dan ze zijn bedacht. Het is gruwelijk als iets te veel lijkt op wat je dacht dat het zou worden. Dan is het overbodig. Toch kun je niet altijd zomaar onvoorbereid opgaan.

(...) Wat krijg je daar nou helemaal voor, voor zo'n solo? Is het mogelijk om, is het denkbaar om met jullie te spreken, zomaar, onuitgenodigd. Of is dat pretentius?

Morgen ga ik verder.

Jan Joris Lamers

(selectie van de fragmenten door
Marleen Baeten en Loek Zonneveld)

Ad Memoriam Revocare / Bert Nienhuis